निशामणि पु० निशायां मणिरिव प्रकाशकत्वात् । १चन्द्रे त्रिका० २कर्पूरे च ।

निशामन पुंस्त्री नि+शम–णिच्–ल्युट् । १दर्शने २आलोचने च मेदि० ३श्रवणे हेमच० ।

निशामुख न० ६त० । प्रदोषे "स चोमेन्द्रो दृप्तं हत्वा कालचन्द्रे निशामुखे" हरिवं० ७८अ० "व्रतं निशामुखे पाह्यम्" प्रा०त० ।

निशामृग पुंस्त्री निशाचरः मृगः पशुः शा०त० । शृगाले शब्दर० । स्त्रियां जातित्वात् ङीष् ।

निशारण न० नि+शृ–हिंसायां स्वार्थे णिच्–भावे ल्युट् । १मारणे अमरः । स्वार्थे णिजभावे निशरणमपत्र ।

निशारत्न न० निशायां रत्नमिव प्रकाशित्वात् । १चन्द्रे हेमच० २कर्पूरे च ।

निशारुक पु० १सङ्गीतशास्त्रप्रसिद्धे रूपकभेदे यथा "दृढः प्रौढोऽथ खचरो विभवश्चतुरक्रमः । निशारुकः प्रतितालः कथिताः सप्त रूपकाः" तस्य लक्षणं यथा "लघु द्वन्द्वं गुरुद्वन्द्वं तन्त्यासतालकः स्मृतः । चतुर्विंशतिवर्णैस्तु रसे हास्ये निशारुकः" सङ्गीतदामोदरः । स च तालविशेषः । तथा हि "प्रविशन्नर्त्तको रङ्गं विकीर्य्य कुसुमादिकम् । निशारुकेण तालेन कोमलं नृत्यमाचरेत्" सङ्गीतदा० । २नितान्तहिंसके त्रि० । [राजनि० ।

निशावन पु० निशानां हरिद्राणामिव वनमत्र । शणवृक्षे

निशाविहार पुंस्त्री निशायां विहारोऽस्य । राक्षसे "इत्थं प्रवादं युधि संहारं प्रचक्रतुः रामनिशाविहारौ" भट्टिः । स्त्रियां जातित्वात् ङीष् ।

निशाशब्द न० ६त० । रात्रिगर्भे शब्दरत्ना० ।

निशावेदिन् पु० निशा तन्मानं तत्परिच्छेदं वेदयति ज्ञापयति विद्+णिच्–णिनि । कुक्कुटे हेमच० ।

निशाशस पु० निशायां हसति पुष्पविकाशेन हस–अच् । कुसुदे त्रिका० । [हरिद्रायाम् अमरः ।

निशाह्वा स्त्री निशाया आह्वा आह्वाऽभिधानं यस्याः ।

निशित त्रि० नि+शो–क्त पक्षे इत्वम् । १शाणिते तेजिते २लौहे न० राजनि० । आधारे क्त । ३निशीथे स्त्री "निशितायां निर्वपेन्निशितायां हि रक्षांसि प्रेरते" तैत्ति० ब्रा० ३।२।२।२।

निशिति स्त्री नि+शो–कर्मणि क्तिन् । तनूकृते "आहुतिं निशितिं मर्त्यो नयत्" ऋ० ६।२।५ "निशितिं तनूकृताम्" भा० ।

निशिपालक न० पञ्चदशाक्षरपादके १छन्दोभेदे "निशिपालकमिदं भजसनाश्च रः" वृ०टीका० । २निशिपालके प्रहरिभेदे पु० ।

निशिपुष्पा स्त्री निशि रात्रौ पुष्प्यति पुष्प–अच् अलुक्स० । शेफालिकायाम् । पाककर्णेति ङीष् । निशिपुष्पीत्यपत्र

निशीथ पु० निशेरतेऽत्र नि+शी–आधारे घञ् । १अर्द्धरात्रे अमरः । "यन्निशीथादधो भवेत्" ति०त० २रात्रिमात्रे मेदिनिः । "निशीथदीपाः सहसा हतत्विषः" रघुः ।

निशीथिनी स्त्री निशीथोऽस्त्यस्या इनि । रात्रौ अमरः ।

निशीथिनीश पु० ६त० । १चन्द्रे हला० । २कर्पूरे च ।

निशुम्भ पु० नि+शुभ–भावे घञ् । १वधे हेमच० । २हिंसने ३मर्दने "प्रागप्राप्तनिशुम्भशाम्भवधनुर्दण्डावभङ्गोद्यतः" वीरच० । ४असुरभेदे "कश्यपस्य दनुर्नाम भार्य्यासीद्द्विजसत्तम ! । तस्यास्तु द्वौ सुतावास्तां सहस्राद्बलाधिकौ । ज्येष्ठः शुम्भ इति ख्यातो निशुम्भश्चापरोऽसुरः । तृतीयो नमुचिर्नाम महाबलसमन्वितः" वामन पु० ५२अ० । "पुरा शुम्भनिशुम्भाभ्यामसुराभ्यां शचीपतेः । त्रैलोक्यं यज्ञभागाश्च हृता मदबलाश्रयात्" देवीमा० । देव्या तस्य वधकथा "शूलहस्तं समायान्तं निशुम्भममरार्दनम् । हृदि विव्याध शूलेन वेगाविद्धेन चण्डिका । भिन्नस्य तस्य शूलेन हृदयान्निःसृतोऽपरः । महाबलो महावीर्य्यस्तिष्ठेति पुरुषो वदन् । तस्य निष्क्रामतो देवी प्रहस्य स्वनवत्तदा । शिरश्चिच्छेद खड्गेन ततोऽसावपतद्भुवि" मार्कण्डपु० ८६अ० । अन्योऽपि निशुम्भासुर आसीत् यथाह देवीभा० "वैवस्वतेऽन्तरे प्राप्ते अष्टाविंशतिमे युगे । शुम्भो निशुम्भश्चैवान्यावुत्पन्नौ महासुरौ । नन्दगोपगृहे जाता यशोदागर्भसम्भवा । ततस्तौ नाशयिष्यामि विन्ध्याचलनिवासिनी" मार्क०९१अ० । "तत्रैव त्वां भगिन्यर्थे ग्रहीष्यति स वासवः । कुशिकस्य तु गोत्रेण कौशिकी त्वं भविष्यसि । स ते विन्ध्ये नगश्रेष्ठे स्थानं दास्यति शाश्वतम् । ततः स्थानसहस्रैस्त्वं पृथिवीं शोभयिष्यसि । तत्र शुम्भनिशुम्भौ द्वौ दानवौ नगचारिणौ । मां च कृत्वा मनसि तौ सानुगौ नाशयिष्यसि" हरिवं० ५८अ० ।

निशुम्भन न० नि+शुभ–भावे ल्युट् । मारणे ।

निशुम्भमर्दिनी स्त्री निशुम्भं मृद्नाति मृद–णिनि ६त० । दुर्गायाम् अमरः । तत्कथा निशुम्भशब्दे दृश्या । [त्रि० ।

निशुम्भिन् पु० नि+शुभ–णिनि । १बुद्धभेदे त्रिका० । २नाशके